

Категорію “інвестиційні ризики”, можна визначити, як можливість або імовірність настання (досягнення) як позитивного, так і негативного результату провадження інвестиційної діяльності.

При оцінці інвестиційних ризиків потрібно враховувати цілу низку чинників, які безпосередньо впливають на процес управління такими ризиками, а саме їх види. Адже, визначення конкретного виду дає можливість максимально конкретизувати сутність того чи іншого ризику.

Подальше дослідження питань сутності та управління інвестиційними ризиками підприємства, на нашу думку, є надзвичайно актуальним і потребує подальшого розвитку та удосконалення.

Література

1. Клапків, М. С. Питання етимології економічного ризику [Текст] / М. С. Клапків // Фінанси України.— 2001. — № 4. — С. 14—20.
2. Heilmann Wolf-Rudiger. Versicherungsmathematische Methoden des Risk Management [Text] / Heilmann Wolf-Rudiger // Blatter. Duetsche Gesellschaft fur Versicherungsmathematik. — 1989. — № 2. — S. 141—159.
3. Заярна, Н.М. Інвестиційний ризик та його кількісна оцінка [Текст] / Н.М. Заярна, А.А. Гузєєва // Науковий вісник НЛТУ України. — 2006. — № 16.6. — С. 282—285.
4. Чечетова, Н.Ф. Ризики, їх природа, класифікація і способи виміру на ринку цінних паперів [Текст] / Н.Ф. Чечетова // Збірник наукових праць ЧДТУ. — 2008. — № 22. — С. 123—126.
5. Інвестологія: наука про інвестування / С. К. Реверчук, Н. Й. Реверчук, І. Г. Скоморович, М. Я. Блаженко, О. О. Сухий. — К. : Атіка, 2001. — 264 с. — ISBN 966-7714-51-9.
6. Гайдис Н. М. Інвестування / Н. М. Гайдис. — Л. : 2002. — 271 с. — ISBN 966-7330-41-9.
7. Мойсеєнко І. П. Інвестування / І. П. Мойсеєнко. — К. : Знання, 2006. — 490 с. — ISBN 966-346-097-0.
8. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент / И. А. Бланк — К. : Эльга: Ника-Центр, 2004. — 550 с.: рис. — Библиогр.: с. 546-550. — ISBN 966-521-263-X.
9. Дарміць Р. З. Вплив ризиків у системі реалізації інвестиційних проектів [Текст] / Р. З. Дарміць, Г. В. Лещук // Науковий вісник НЛТУ України. — 2009. — № 19.2. — С. 172—177.
10. Яскевич А. Й. Стан та перспективи розвитку сукупності методів мінімізації інвестиційних ризиків в Україні [Текст] / А. Й. Яскевич // Державне управління: теорія та практика. — 2005. — № 2.

УДК 339.5.012.435

Олефіренко В.В.,
аспірант кафедри міжнародної торгівлі*
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

НОВА ХВИЛЯ ПРОТЕКЦІОНІЗМУ ЯК НАСЛІДОК СВІТОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Постановка проблеми. Промислова криза 2007 року і фінансова криза 2008 року спричинили нову хвилю протекціонізму. Після зростання цін на промислові товари в 2007 році, країни, що розвиваються, зменшили чи тимчасово відмінили мито і податки на промислові товари і застосовували до них експортні податки і квоти. Тим часом, коли заходи в сфері імпорту були направлені на стимулювання торгівлі і виробництва, заходи в сфері експорту спричинили підвищення і нестабільність цін і ще більше скоротили пропозицію промислових товарів в світі. Як тільки ціни на промислові товари почали знижуватись в другому півріччі 2008 року, деякі з цих заходів, а саме, експортні обмеження, були скасовані. Більшість заборон на експорт були послаблені або зняті, а експортні мита знижені.

Аналогічним чином глобальний економічний спад спричинив тиск зі сторони протекціоністських сил, результатом якого стало прийняття різноманітних незалежних заходів замість скоординованих на міжнародному рівні дій для рішення цієї глобальної проблеми. Під час дослідження заходів, які впливають на міжнародну торгівлю, СОТ підтвердила, що з початку кризи було застосовано значну

* Науковий керівник: Гордєєва Т.Ф. — к.е.н., доцент

кількість різноманітних протекціоністських заходів, а саме : підвищення митних ставок, нетарифних обмежень та інших дискримінаційних заходів, які деформують торгівлю. Отже проблема протекціонізму наразі є актуальною. Оскільки саме ця політика може спричинити торговельні війни, які негативно відображаються на світовій торгівлі в цілому і можуть стати перешкодою подальшого відновлення світової економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних науковців проблему торгових бар'єрів в міжнародній торгівлі досліджували О.Гребельник, Н.Горін, Н.Науменко, Н.Ткаченко та багато інших. В сучасних умовах проблему протекціонізму більш детально розглядали Б.Г.Ревчун та Н.О.Краснікова. Також проводився детальний аналіз протекціоністських заходів міжнародними організаціями, зокрема, СОТ, ООН, ЄС, ОЕСР та аналітичним центром «Global Trade Alert». Проте дослідження основних торговельних бар'єрів та визначення наслідків застосування протекціонізму в умовах глобальної економічної кризи потребують більш ґрунтовного аналізу.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження торгових бар'єрів, як прояв нової хвилі протекціонізму в умовах глобальної економічної кризи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із напрямків зовнішньоторговельної політики є застосування протекціоністських заходів, які мають суперечливий характер. З одного боку, використання таких заходів, захищаючи внутрішній ринок окремих видів товарів і послуг від надмірної іноземної конкуренції і забезпечуючи допомогу вітчизняним підприємствам, в тому числі, і фінансову, надає їм суттєву підтримку і тим самим прискорює розвиток економіки. З іншого боку, використання тих же заходів може загальмувати розвиток економіки, якщо підтримуються неконкурентоспроможні і безперспективні підприємства. За такої політики може посилитись нелегальне ввезення товарів. Також застосування протекціоністських заходів може послабити стимули щодо технічного прогресу, що призведе до падіння конкурентоспроможності національних товарів. Крім того, торгові партнери можуть застосувати відповідні заходи щодо експорту товарів тієї країни, яка нанесе їхній економіці збитків. Таким чином, розумна протекціоністська політика повинна бути орієнтована на перспективу.

На сьогодні протекціоністський механізм являє собою комплекс взаємодоповнюючих заходів, які постійно змінюються під впливом, перш за все, об'єктивних процесів розвитку продуктивних сил і інтересів.

Світова фінансово-економічна криза спричинила нову хвилю протекціонізму, яка може викликати торговельні війни. В умовах різкого спаду економічної активності в багатьох країнах підвищився рівень застосування протекціоністських та інших дискримінаційних торговельних заходів [1].

Наразі протекціонізм вважається агресивною політикою по відношенню до інших країн, який провокує у відповідь агресивні заходи. Обсяг світової торгівлі в 2009 році скоротився на 12% [8]. Розвиток світової економіки і світової торгівлі в умовах світової кризи дуже часто порівнюється з Великою Депресією минулого століття, коли падіння світової торгівлі було жорстоким (світова торгівля скоротилась на 2/3 за три роки). Таке падіння було зумовлено практикою торговельного протекціонізму, започаткованою у США Актом про тариф Смута-Хаулі, з метою захисту бізнесменів і фермерів США, що призвело до торгової війни, оскільки торгові партнери США у відповідь застосовували подібні заходи. За чотири роки дії Акту про тариф Смута-Хаулі зазнали великих втрат майже всі американські виробники, які постраждали від аналогічних протекціоністських обмежень з боку країн, які імпортували їх продукцію. Митно-тарифна війна стала причиною тривалого поглиблення Великої Депресії [4]. Після Другої світової війни темпи росту міжнародної торгівлі набагато перевищували темпи росту світового ВВП, що було спричинено істотним безупинним зниженням торговельних обмежень і операційних витрат.

Однак на сьогодні наслідки світової економічної кризи виявилися ще більш суворими. Основною причиною стало зниження споживчого попиту у всьому світі і, насамперед, у США та інших розвинених країнах. Скороченню обсягів торгівлі сприяли також підвищення державних мит, внутрішніх субсидій і застосування додаткових антидемпінгових заходів. Незважаючи на домовленості світових лідерів, досягнуті в ході антикризового саміту країн «Великої двадцятки», багато країн посилили протекціоністські заходи, спрямовані на захист своїх внутрішніх ринків і виробників. Це вплинуло на обсяг світової торгівлі не менше, ніж зниження попиту.

Протекціоністський характер носили більшість заходів податкового і фінансового стимулювання, такі як: пряма державна підтримка галузей економіки, підтримка підприємств, інші субсидії, а також вимоги купувати, орендувати, інвестувати. Деякі з цих заходів, насправді, є порушенням режиму вільної торгівлі, підривають умови конкуренції і впливають на прийняття рішень про вибір місця інвестицій і виробництва, наслідки чого будуть відчутними протягом багатьох років. Багато країн, що розвиваються не мають можливості застосовувати такі заходи підтримки і внаслідок цього можуть послабити конкурентоспроможність своєї продукції на ринках. Ці протекціоністські заходи були прийняті, незважаючи на обіцянки утриматися від них, особливо з боку урядів групи країн «Великої двадцятки».

Згідно з даними СОТ нові заходи, які обмежують імпорт і були встановлені групою країн «Великої двадцятки» з 1 вересня 2009 року до середини лютого 2010 року, складають близько 0,7% імпорту групи країн «Великої двадцятки», або близько 0,4% від загального світового імпорту [6].

З 1 вересня 2009 року спостерігалось кілька випадків збільшення тарифів на імпорт товарів, початок нових торговельних розслідувань (антидемпінгові, компенсаційні та захисні), а також застосування деяких нетарифних заходів і обмежувальної практики державних закупівель.

Організація Global Trade Alert, яка була створена в 2008 році з метою оцінки глобального протекціонізму, спричиненого світовою фінансовою кризою, повідомила, що уряди багатьох країн, не дивлячись на стабільність економіки, продовжують застосовувати нові протекціоністські заходи [7].

В грудні 2009 року Global Trade Alert підрахувала 305 дискримінаційних заходів, а через місяць вже 367. Заходів по лібералізації зовнішньої торгівлі було всього 18. Проти кожної з десяти країн з найбільшою часткою в світовій торгівлі було використано понад 100 протекціоністських методів захисту. При цьому, якщо з листопада 2008 року країни «Великої двадцятки» застосовували 2/3 всіх дискримінаційних заходів, то спочатку оздоровлення світової економіки (з кінця 2009 року) вже чотири з п'яти [5].

Україна стала одним із світових лідерів по захисту внутрішнього ринку. Україна, Білорусія і Китай знаходяться на сьомому місці по використанню протекціоністських методів захисту. Лідер рейтингу Алжир, захистив 54 секторів економіки, ЄС – 35, а Україна – 23. Росія також найактивніше захищала внутрішній ринок і більше всіх постраждала від протекціонізму інших країн. Крім цього Росія зайняла друге місце за кількістю дискримінаційних заходів (42), четверте – за кількістю торговельних партнерів, які постраждали від національного протекціонізму (132), п'яте – за кількістю захищених секторів (25). Країни ЄС лідирують в рейтингах за кількістю дискримінаційних заходів (123) і торговельних партнерів, які зазнали втрат від протекції (149) [3].

Отже, фінансова криза привела до різкого скорочення обсягу міжнародної торгівлі з кінця 2008 року до другого кварталу 2009 року, насамперед, через різке скорочення попиту на імпорт в розвинених країнах. За цей період обсяги торгівлі скоротилися від 30 до 50%, що найбільше вплинуло на країни-експортери Азії. Масштабне скорочення глобального попиту також спричинений напруженою ситуацією на світових фінансових ринках, яка призвела до підвищення вартості зовнішнього запозичення та браком торгових кредитів. У торгівлі послугами спостерігалася аналогічна ситуація: найбільші втрати були відзначені в морських перевезеннях і туризмі.

Згодом світова торгівля почала відновлюватися, проте за цілий 2009 рік її обсяг скоротився майже на 12% [8]. Покращення ситуації в світовій економіці не призвело до лібералізації зовнішньої торгівлі. Відновлення світової економіки носить нерівномірний характер, а умови для її стійкого зростання все ще нестабільні. Збільшення внутрішнього попиту в більшості країн залишається нестійким. Покращення реального сектору економіки викликане в основному масивним фінансовим стимулюванням з боку урядів багатьох розвинених країн і країн, що розвиваються, а також поповненням товарних запасів (які скоротилися під час кризи). У той же час споживчий та інвестиційний попит залишаються низькими, так як безробіття і неповна зайнятість продовжують зростати, а економіка більшості країн все ще функціонує на рівні нижче потенційно можливого.

Прямим короткостроковим ефектом світової економічної кризи стало зниження рівня функціональної відкритості економіки через зниження експортної квоти практично всіх держав світу. Зниження цього індикатора зовнішньоекономічної безпеки викликало першу хвилю зменшення рівня зовнішньоекономічної безпеки країн світу і, відповідно, стимулювало уряди переорієнтувати національні виробництва перш за все на національні ринки. Оскільки, така переорієнтація, вимагає забезпечення більшої привабливості національних товарів по відношенню до іноземних на внутрішніх ринках, це викликало другу хвилю зниження рівня зовнішньоекономічної безпеки держави, що відбулась завдяки стрімкому підвищенню рівня захисту зовнішнього світу по відношенню до національного експорту. Третю хвилю, можна прогнозувати, як результат протидії застосуванню дискримінаційного захисту, що належить до червоної групи через механізми СОТ [2].

За силою впливу найпотужнішою виявилась саме друга хвиля зниження рівня безпеки, яка призвела до виходу проблеми «кризового протекціонізму» з національного на світовий рівень. Кризовий захист більшою мірою вплинув на країни, з переважно сировинним експортом, ринки збуту якого традиційно є найзахищенішими. Отже, подальша підтримка та стимулювання сировинного експорту не зможе ані підвищити рівень економічної безпеки держави, ані створити стимули для росту національної економіки на майбутнє. Як показує досвід розвинених країн, поряд із захистом тих галузей промисловості, що знаходиться у скрутному становищі, уряд повинен здійснювати підтримку галузей, спрямовану на довгострокову перспективу створення принципово нових виробничих можливостей або подолання інших проблем безпеки, що мають, наприклад, за мету переорієнтацію на нетрадиційні джерела енергії [2].

На тлі різкого спаду, що спостерігався в минулому році, "економічним імперативом" вважається якнайшвидше завершення тривалих переговорів щодо лібералізації торгівлі в рамках Дохійського раунду. Спроби активізувати багатосторонні торговельні переговори в рамках Дохійського раунду в середині 2008 року зазнали невдачі через незгоду з низки питань, особливо з питання «спеціального механізму захисту» сільськогосподарського сектора країн, що розвиваються. Це відбулося

до фінансової кризи, яка призвела до різкого скорочення обсягу світової торгівлі. У відповідь на кризу країни більш активно використовували захисні механізми.

Отже, в міру того як світова економіка виходить з кризи і знову виникає небезпека поширення двосторонніх угод, необхідно продовжувати переговори з торгівлі в рамках Дохійського раунду. Однак відновлення стійкого балансу в світовій економіці потребують, крім того, гарантії того, що новий багатосторонній режим торгівлі буде сприяти досягненню цілей з розвитку, що становлять суть порядку денного Дохійського раунду.

Висновки з даного дослідження. Отже, імперативний протекціонізм є не ефективним і заважає розвивати торгівельні відносини між партнерами. Штучне обмеження від імпорту знижує стимули для підвищення конкурентоспроможності вітчизняного виробника, обмежує інтереси споживачів, веде до росту цін на внутрішньому ринку. Необхідно відмітити, що саме торгівля стала двигуном відновлення економіки післявоєнного періоду. Наразі необхідно відмовитись від політики протекціонізму і не збільшувати об'єми фінансування торгівлі. В іншому випадку вихід світової економіки з нинішньої рецесії може затягнутися на довгий період.

Література

1. Доклад Целевой группы по оценке прогресса в достижении ЦРТ «Укрепление глобального партнерства в целях развития в период кризиса» 2009г. – 108с.

2. Краснікова Н. О. Вплив «кризового протекціонізму» на рівень зовнішньоекономічної безпеки держав – <http://intkonf.org/krasnikova-no-vpliv-krizovogo-protetsionizmu-na-riven-zovnishnoekonomichnoyi-bezpeki-derzhav>

3. Криза підвищила рівень світового протекціонізму. Україна стала одним з лідерів у цій галузі - <http://www.newsru.ua/finance/24feb2010/protect.html>

4. Ревчун Б. Г. Протекціонізм як реакція на нестабільність розвитку ринкової економіки/ Б. Г. Ревун // Збірник наукових праць Кіровоград. нац. техн. унів-ту. – 2009. – вип. №15

5. Simon J. Evenett Will Stabilisation Limit Protectionism? The 4th GTA Report, 15 Feb. 2010 – 133 p.

6. Report on G20 «Trade and investment measures» 8 March 2010 – 85p.

7. <http://www.globaltradealert.org> – офіційний сайт Global Trade Alert

8. <http://www.wto.org> – офіційний сайт Світової організації торгівлі